

FODOK

FORUM

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

IN DIT NUMMER

**Tweezijdige CI voor kinderen tot 5 jaar vergoed
ZAAM: een succesverhaal met een vervolg
10 vragen over... Passend Onderwijs
Jean Couprie Toneelclub voor dove kinderen
Een jaar op Gallaudet University, Washington DC
Dove opvoedondersteuners, een pre voor dove én horende ouders**

IN DIT NUMMER

Thema Werk & Zelfstandigheid

- 3 GROW2WORK

- 6 **Thema Zorg**
ZAAM: Een succesverhaal met een vervolg

- 8 INFODOK FODOKnieuws

- Thema Het opgroeiende kind**
- 10 Interview: Dove opvoedondersteuners, een pre voor dove én horende ouders

- 12 **10 vragen over...** Passend Onderwijs

- Thema Jongeren**
- 14 EUDY: Er gaat een wereld voor je open

- Thema Het opgroeiende kind**
- 16 Tweezijdige CI voor kinderen tot vijf jaar vergoed

- Thema Onderwijs & Vorming**
- 18 Jean Couprie Toneelclub

- 20 **Column Dick de Bruijn**
Lezen, een veelbesproken onderwerp

- Thema Over de grens**
- 21 Groeten uit Gallaudet!

- Thema Handige Hulpmiddelen**
- 24 Smartphones: ideaal voor doven en slechthorenden

- 26 INFOLIO Goed om te weten

- 28 FOTOFOCUS

Redactioneel

Federatievorming

De FODOK is niet de enige organisatie die 'iets doet' met doven en/of slechthorenden. Op het kantooradres van de FODOK in Houten zitten in totaal zeven organisaties: de FODOK, de FOSS (ouders van slechthorende kinderen en kinderen met spraak-taalmoeilijkheden), Dovenschap (volwassen doven), de JongerenCommissie (dove jongeren), de NVVS (volwassen slechthorenden en mensen met aandoeningen als tinnitus, Ménière), SH-Jong (slechthorende jongeren) en de Stichting Plotsdoven.

Het feit dat we allemaal bij elkaar zitten, heeft een positief effect op de samenwerking. In de dagelijkse praktijk doen we al veel samen, ook in formele projecten, zoals SOAP!, Signaal, Grow2work en OPCI.

Vanaf 2013 vereist een nieuwe subsidiesystematiek dat projectsubsidie op het gebied van belangenbehartiging gezamenlijk moet worden aangevraagd door minimaal zeven organisaties. Het treft dus dat wij al met z'n zevenen zijn én ook al samenwerken. We hebben dan ook een projectaanvraag ingediend, waarin de belangrijkste facetten van ons werk aan bod komen en waar al onze doelgroepen van zullen profiteren.

Alle zeven organisaties willen die samenwerking gaan formaliseren; daarmee gaan we de versnippering tegen en kunnen we gezamenlijk een zo sterk mogelijke vuist maken. De komende tijd gaan we dan ook hard aan de slag met het vormen van een federatie. Hoe die eruit moet zien, gaan we de komende maanden onderzoeken. We zetten een eerste, voorzichtige stap en zullen u op de hoogte houden.

Map van der Wilden

Op zoek naar ervaringsverhalen en positieve rolmodellen

GROW2WORK

Zelfvertrouwen, optimisme en doorzettingsvermogen zijn belangrijke waarden voor dove en slechthorende jongeren om succesvol aan een baan te komen, zo bevestigen Roos Wattel en Onno Weusthof. Als dove en slechthorende werkende jongeren hebben ze de nodige obstakels overwonnen en onderstrepen ze hoe belangrijk het is om positieve waarden mee te krijgen vanuit de opvoeding. Doven en slechthorenden komen over het algemeen lastiger aan een baan. Wanneer zij werken, hebben ze vaker een lagere functie dan horenden. Maar dat kan anders! Daarom is Grow2work opgezet.

Onno Weusthof

Geen slachtoffer zijn van mijn slechthorendheid

Grow2work is een initiatief van de belangenorganisaties voor doven en slechthorenden (Dovenschap, FODOK, FOSS, JongerenCommissie, NVVS, SH-Jong en Stichting Plotsdoven) om slechthorende en dove jongeren te empoweren en hun kansen op (betaald) werk te vergroten. De FODOK is de penvoerder van het project. Door buddy's te koppelen aan werkzoekende jongeren, ervaringsverhalen te delen en interessante bijeenkomsten te organiseren, hoopt Grow2work de beeldvorming over werk positief te beïnvloeden en jongeren een stap te laten zetten in de richting van werk.

'De waarneming is anders dan de werkelijkheid. Hoe anderen onze beperkingen zien, is vaak anders dan hoe wij het zelf beleven.' Onno Weusthof (slechthorend) en Roos Wattel (doof) leggen uit waarom Grow2work nodig is. 'Slechthorenden en doven missen toch veel informatie. Daar moeten wijzelf én de werkgevers samen aan werken.'

Onno:

'So be it!' Onno Weusthof (32 jaar) is duidelijk over zijn slechthorendheid. 'Wees trots op jezelf en laat zien dat je zin hebt om aan de slag te gaan.' We spreken Onno na zijn presentatie over zijn werk- en sollicitatie-ervaringen aan nieuwe deelnemers van CAP100. Deze organisatie zet zich in om talenten met een arbeidsbeperking onder de aandacht te brengen bij het bedrijfsleven. Dankzij CAP100 is Onno aan de slag gegaan bij de ABN AMRO Foundation. 'Aan het einde van mijn presentatie werd er gevraagd naar mijn beperking. Ik was vergeten te vertellen dat ik slechthorend ben. Dat is toch wel kenmerkend voor deze beperking: je ziet het niet.'

Wees trots op jezelf

'Ik ben mijn ouders dankbaar voor de manier waarop ze mij opgevoed hebben.' Onno legt uit dat hij alleen wanneer het nodig is, aangeeft dat hij slechthorend is: 'Van mijn ouders mocht ik geen slachtoffer zijn van mijn slechthorendheid. In mijn jeugd moest ik veel dingen zelf uitzoeken en zelf oplossen.

Dat heeft me harder gemaakt. Maar het heeft me ook de durf gegeven om nieuwe vrienden te maken. Ik werd wel eens gepest op de basisschool. Kinderen snappen weinig van de beperking, er is veel onbegrip. Het pesten ontstond bijvoorbeeld uit miscommunicatie bij het knikkeren op het schoolplein. Je leert omgaan met je beperking en merkt dat je sneller volwassen wordt dan leeftijdsgenoten.'

Roos:

'Dove en slechthorende jongeren zijn gevoelig voor ervaringsverhalen van anderen.' Roos Wattel (26 jaar) legt uit waarom veel dove en slechthorende jongeren ontmoedigd raken om te gaan solliciteren naar een baan. 'Er zijn te veel negatieve verhalen en te weinig positieve rolmodellen.' De obstakels die Roos zelf is tegengekomen als dove werkzoekende bevestigen dat dove en slechthorende jongeren over meer doorzettingsvermogen moeten beschikken.

Roos zit in groep 5 wanneer ze aan haar ouders vertelt dat ze graag naar een reguliere basisschool wil. 'Vriendinnen uit de klas gingen één dag in de week naar een gewone basisschool en dat wilde ik ook. Vanaf dat moment bouwde ik mijn leven in de horende wereld geleidelijk op. Ieder jaar kwam er een dag in de week bij dat ik naar de gewone basisschool ging. En uiteindelijk ben ik naar een reguliere middelbare school gegaan. Met een tolk erbij verliep het contact met de docenten prima. Wel bleef ik het contact met de dovenwereld goed onderhouden. Ik heb het geluk dat ik een dove zus heb, zodat ik thuis altijd

binnen mijn eigen taal en cultuur kon leven. Daarnaast ging ik vaak naar 'wapperavonden', en ging ik in het bestuur van De Lieverdjes toen ik 15 was. Dat was ook een bewuste keuze om goed contact te houden met de dovenwereld. Als ik helemaal in de horende wereld was gaan leven, had ik het niet gered.'

Er zijn te veel negatieve verhalen

'Na de havo ben ik Culturele Maatschappelijke Vorming gaan studeren aan de Hogeschool van Amsterdam. Tijdens mijn studie heb ik een klein onderzoek gedaan naar het arbeidsperspectief van dove jongeren. Ik ontdekte een vreemde tegenstelling: veel dove jongeren zeggen dat ze werk belangrijk vinden, maar geven vervolgens aan dat ze er geen tijd voor hebben omdat ze het te druk hebben met studie of sociale contacten. Ze kiezen uiteindelijk voor de Wajong-uitkering.' Na haar studie vond Roos niet gelijk een baan. 'Het werd een oriëntatiejaar waarin ik veel solliciteerde en ook veel vrijwilligerswerk deed. Omdat ik geld nodig had, besloot ik een uitkering aan te vragen. Niet de Wajong-uitkering, maar de bijstand. Uit principe. Ik voel me namelijk niet gehandicapt!'

Na een jaar vindt Roos werk bij de Jongeren-Commissie, de belangenvereniging voor dove jongeren. Daar heeft ze samen met de andere belangenverenigingen voor doven en slechthorenden het project Grow2work opgezet. 'De waarde van werk zou veel meer zichtbaar moeten worden onder dove en

slechthorende jongeren. We moeten elkaar positief beïnvloeden en de negatieve sfeer rondom werk wegnemen.' Het eerste succesvolle resultaat van Grow2work is Roos zelf geworden. 'Dankzij mijn inzet als vrijwilliger bij Greenpeace, kon ik de interne vacatures bekijken. Zo kon ik solliciteren op een vacature die ik anders niet gezien zou hebben. En ik werd aangenomen!'

Waarom zou ik niet dezelfde kansen mogen krijgen?

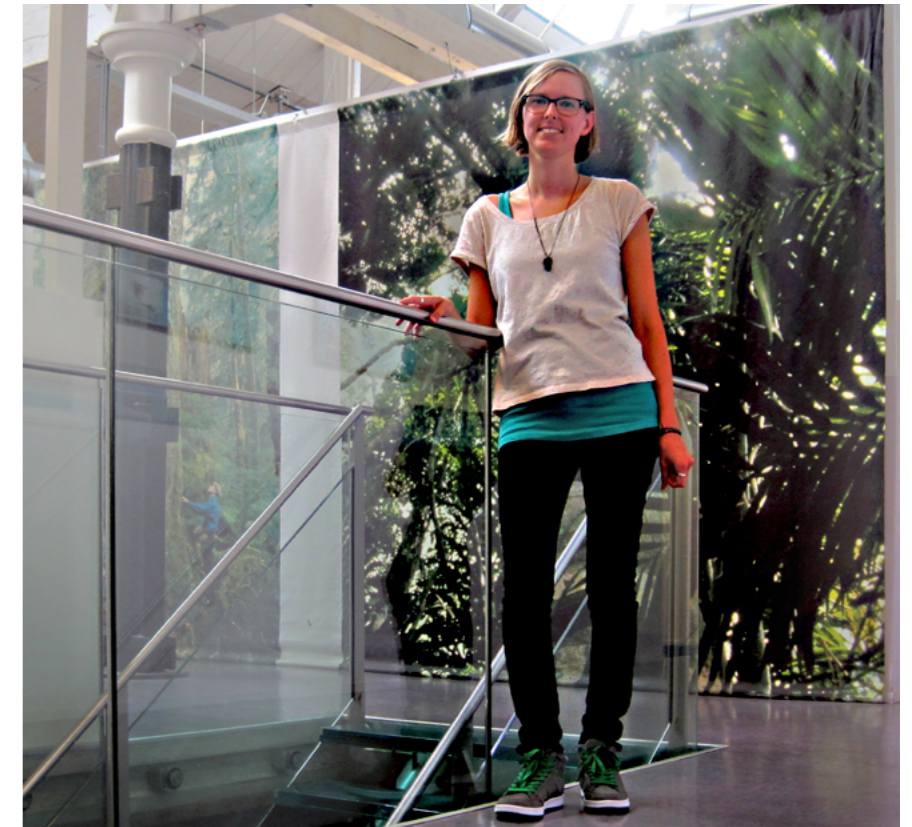
Een eerste werkdag op je nieuwe werk is altijd spannend, maar wat doe je als je ook nog eens doof bent? 'Bij het eerste teamoverleg heb ik meteen uitgelegd dat ik doof ben. Daarnaast heb ik een soort 'hints' met mijn nieuwe collega's gespeeld: om ze wat losser te maken en er voor te zorgen dat ze meer gebaren gebruiken wanneer ze praten. Dan kan ik, in combinatie met liplezen, beter begrijpen wat ze zeggen.' Roos hield het niet bij een kleine introductie in de wereld van de doven. 'Ik heb ook een introductie cursus gebarentaal voor mijn nieuwe collega's geregeld. Acht weken lang hebben maar liefst twintig collega's meegedaan.'

'Mijn opvoeding én mijn drang naar rechtvaardigheid hebben mij verder gebracht. Dat begon bij mijn keuze om naar het regulier onderwijs te gaan. Waarom zou ik met mijn beperking niet dezelfde kansen mogen krijgen?' Ook op de werkvloer zet Roos haar doorzettingsvermogen in voor een gelijke behandeling. 'Zij zien niet wat ik mis, ik moet blijven uitleggen en blijven vragen.

Maar door mijn vragen te delen, delen we ook samen de oplossingen.'

Martin van de Beek

Meer weten? Ben je doof of slechthorend en heb je een baan of ben je op zoek naar een baan, meld je dan snel aan bij Grow2work! Ga naar www.grow2work.nl of mail: info@grow2work.nl

Roos Wattel

ZAAM: EEN SUCCESVERHAAL MET EEN VERVOLG

Twee jaar geleden sprak FODOKFORUM met twee bevlogen mensen: Jeroen Berkhout en Tonny van Kleinwee. Ze wilden een kleinschalige woonvoorziening opzetten en dat anders doen dan de meeste zorginstellingen. Een klein jaar later is die voorziening er: Zaam in Amsterdam-IJburg. Een goede reden om eens een kijkje te nemen. Tonny en Jeroen zijn blij met wat ze bereikt hebben, maar ze kijken al weer verder vooruit. En de bewoners en hun ouders zijn tevreden.

Hoe staan jullie en de bewoners van Zaam ervoor?

Jeroen: 'We zitten hier goed in een nieuwe wijk met fijne burens, winkels en openbaar vervoer. Zaam bestaat nu uit twee huizen. In het ene huis wonen vier dove jongens die wat extra ondersteuning nodig hebben en het andere huis is voor bewoners die intensievere zorg nodig hebben, daarvoor zoeken we nog meer bewoners.'
Tonny: 'We vinden het belangrijk om er te zijn voor een praatje. Om half 5 drinken we samen thee of koffie, dan wordt er gekletst en daarna gaan we samen koken. We gaan gelijkwaardig met elkaar om. Je moet soms op je strepen staan, maar dat gaat vaak het beste met een lolletje. Wij proberen te kijken naar wat goed gaat, uit te gaan van het positieve. Daar worden de bewoners ook enthousiast van.'

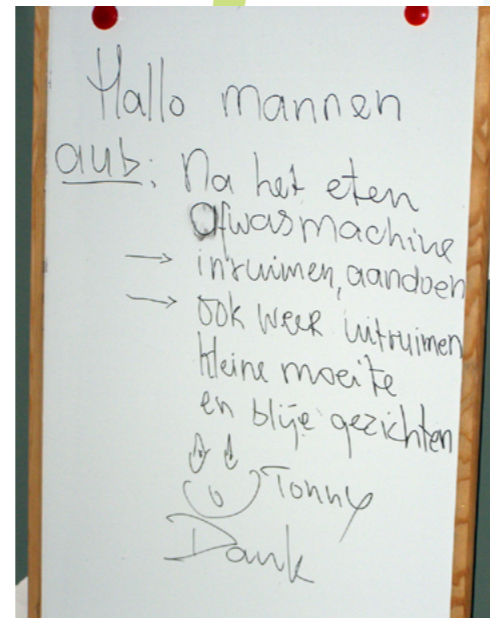
Natuurlijk gaan ze af en toe op hun snufferd. Soms is het één stap vooruit en dan weer twee terug. Het zijn allemaal mensen met een geschiedenis en dat is best pittig. Daar moet je extra tijd voor nemen en dat kan hier. Je biedt veiligheid, ondersteunt de jongeren praktisch, overlegt met hun school of werk en zo maken ze weer een nieuwe start. En daardoor 'ontzorg' je de familie ook weer.'

Natuurlijk gaan ze af en toe op hun snufferd.

Vertel eens over de afgelopen twee jaar, wat ging goed, wat zat tegen?

Jeroen: 'Het vergunninggedoe in de startfase was soms zo lastig dat we het bijna opgaven. Maar toen dat geregeld was, konden we tenminste aan de slag. We hebben heel veel hulp gekregen en de huizen mooi ingericht, niet hufterproof; de uitstraling vinden we belangrijk!'

Tonny: 'We zijn tevreden over ons digitale rapportagesysteem en over de samenwerking

met andere organisaties: je hebt elkaar nodig. Maar wat ons het meest blij maakt, is dat de bewoners het hier fijn vinden.'

En hoe ziet de toekomst eruit?

Tonny en Jeroen kijken elkaar aan: 'Ja, we denken nu aan een soort van vervolg voor de huidige bewoners die niet meer zo heel veel ondersteuning nodig hebben: zelfstandige woonruimtes voor jongeren die nog wat begeleiding kunnen gebruiken, als vervolg op Zaam. Onze doelgroep is dus gedeeltelijk wel iets anders geworden dan we aanvankelijk dachten. We spreken nu van mensen met een auditieve beperking, die extra ondersteuning nodig hebben. Wie weinig ondersteuning nodig heeft, kan doorstromen. En anderen, zoals Rutger, kunnen hier intensievere begeleiding krijgen, ook zij hebben baat bij ons communicatieklimaat, zoals gebaren en picto's.'

Mariën Hannink

Van boven naar beneden: Tonny van Kleinwee, Jeroen Berkhout, Woonkamer

DIT IS WAT WIJ ZOCHTEN!

Ton en Manon zijn de ouders van Rutger die, onder begeleiding, in een van de Zaam-huizen woont. Rutger is slechthorend en heeft het Downsyndroom. Rutger woonde hiervoor bij een grote instelling, waar te weinig aandacht was voor zijn speciale communicatiebehoeften. Via via hoorden Ton en Manon over Zaam. Zij vonden het belangrijk dat hij dichterbij zou komen wonen. Als zij of andere gezinsleden zin hebben om even langs gaan, kan dat nu. Bij een grote instelling ligt dat toch anders. Het vervoer naar zijn dagbesteding in Middenbeemster wordt verzorgd door Zaam-medewerkers, dus geen gedoe meer met taxi's! En Rutger kan ook zijn sporten, judo en bowlen, blijven doen.

Je ziet dat Rutger groeit in zijn communicatieve vaardigheden

'Rutger is 22, dan is het goed om op jezelf te wonen. Rutger heeft het super naar zijn zin, het doet hem zichtbaar goed,' zegt zijn vader. 'Eens in de 14 dagen komt Rutger een weekend naar huis. Hij vertelt nu in zijn gebaren over zijn woonplek en zijn begeleiders. Rutger heeft twee plekken waar hij zich thuis voelt. Hij is trots op zijn eigen huis en kan het goed vinden met de mensen om hem heen.'

'Rutger zou het gezellig vinden als hij meer maatjes bij Zaam kreeg, om samen activiteiten te ondernemen,' zegt Ton. 'Er zijn vast meer jongeren zoals Rutger, die zich bij een kleinschalige woonvoorziening zoals Zaam thuis zullen voelen. Het is zo'n mooie locatie! Er is een vast team van lieve zorgzame begeleiders, dat geeft hem veiligheid en duidelijkheid. En dat geldt ook voor ons als ouders. Je ziet dat Rutger groeit in zijn communicatieve vaardigheden!'

Er is goed overleg met ons en er is altijd een luisterend oor. Dat Rutger bij Zaam woont, heeft ons veel rust gegeven. We zijn er superblij mee!

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

JAARVERSLAG 2011

Wie belangstelling heeft voor het meer uitgebreide jaarverslag 2011 van de FODOK kan terecht op de website van de FODOK.

THEMADAG FODOK EN JC 2013: KLAAR VOOR DE TOEKOMST?

Op zaterdag 2 maart 2013 organiseren de FODOK en de JongerenCommissie hun jaarlijkse themadag, met als titel *Klaar voor de toekomst?* De dag is weer op de Ariane de Ranitz-school in Utrecht. Ben jij klaar voor de toekomst, is je kind goed voorbereid? Kies uit een veelheid aan workshops, praat met andere ouders én met dove kinderen en jongeren en bezoek de vele stands! En natuurlijk is er voor kinderen van 4 tot 15 weer

een aantrekkelijk kinderprogramma. Houd de FODOK-website in de gaten!

LEZEN IS LEUK!

Lezen is heel belangrijk, helemaal als je doof bent. Maar wat nu als je kind niet aan het lezen te krijgen is of als je zelf niet zo van lezen houdt? Er zijn altijd manieren om thuis het leesplezier te bevorderen. De

FODOK verzorgt kosteloos informatiebijeenkomsten met ervaringen van ouders en tips om lezen leuker te maken voor dove kinderen. Mail je aanvraag voor zo'n bijeenkomst naar m.hannink@fodok.nl. Je kunt ook onze uitgaven op het gebied van leesbevordering bestellen in de FODOK-winkel.

EMMA LEERT LEZEN

Recent verscheen een uniek eerste leesboekje voor dove kinderen: *Emma leert lezen*. Het is het eerste in zijn soort. Tot nu toe waren er voor jonge dove kinderen die leren lezen nog geen speciale boekjes, terwijl zij, door hun achtergrond in gebarentaal, op een andere manier leren lezen dan horende kinderen. Anne Begheyn nam het initiatief om een aantrekkelijk passend leesboek te maken en koos *Veerle leert lezen* als projectnaam, vernoemd naar een doof meisje dat haar pas verworven

Veerle temidden van alle betrokkenen bij 'Emma leert lezen'

leesvaardigheid op onaantrekkelijke kopieën moest oefenen. Dankzij financiële bijdragen van sponsors konden auteur Wendy de Graaff en illustrator Jenny Lindhout aan het werk. Aan het project werkten ook taalkundige Connie Fortgens en orthopedagoog Hanne Touw mee. Kinderen uit de doelgroep beoordeelden de tekst en de illustraties. Op hun verzoek is de naam van het meisje in het boek veranderd in Emma, omdat Veerle moeilijk voor hen uit te spreken is. Voor meer informatie: www.veerleleertlezen.nl

BELASTINGVRIJ SCHENKEN

Draag je de FODOK een warm hart toe, willen opa en oma eens wat extra's doen? Voor wie de FODOK langere tijd zou willen steunen, bestaat nu de mogelijkheid om dat belastingvrij te doen. Wanneer je minstens vijf kalenderjaren een vast bedrag (min. € 100) wilt overmaken aan de FODOK, kun je dit in een schenkingsovereenkomst (notariële akte) laten vastleggen. Als donateur heb je dan recht op een volledige aftrek. Afhankelijk van je inkomen krijg je 34 tot 52% van de schenking terug. Wanneer je hierin geïnteresseerd bent, laat het ons dan weten. Via Notarishuis Hoevelaken kunnen wij geheel kosteloos de notariële akte laten verzorgen. Wil je meer informatie of heb je vragen? Kijk op onze site of mail naar info@fodok.nl.

SINTERKLAASSTEMMING?

Voor wie nog niet genoeg kan krijgen van Sinterklaasliedjes is in de FODOK-winkel te koop de dvd *Gebaar mee met Wapperpiet*: bekende Sinterklaasliedjes van VOF de Kunst, gebaard door Wapperpiet. De dvd is voorzien van muziek en ondertiteling. De liedjes zijn door Wapperpiet vertaald in NmG. Regie, vormgeving en vertaling in gebarentaal: Rosanne van Esch; muziek en teksten: VOF de Kunst.

GEZINSWEEKEND

In oktober organiseerden de FODOK en de Vereniging Ouders van Dove Kinderen Noord een gezinsweekend in Allardsoog. Ouders en (dove en horende) kinderen genoten: ouders wisselden ervaringen uit, die ze vaak met ouders van horende kinderen niet kunnen delen en de kids amuseerden zich met elkaar en met de vrijwillige studenten van de tolkopleiding aan de HU. Een van de ouders: 'Toen we thuis waren gekomen na het leuke weekendje, hadden we het er samen over hoe waardevol deze ontmoetingen voor ons gezin zijn. Nieuwe gebaren leren, ervaringen delen, het zelfvertrouwen van je kinderen zien groeien, en gewoon even niets hoeven uit te leggen.' Reden genoeg dus om nog eens zo'n weekend te organiseren!

DE FODOK ZOEKT VRIJWILLIGERS!

De FODOK krijgt steeds minder geld van de overheid en kan dus steeds minder taken door haar medewerkers laten uitvoeren. En dat is jammer, want er is veel te doen én veel te bereiken! Daarom doen we een beroep op onze leden: heb je (een beetje of iets meer) tijd beschik-

baar en wil je je nuttig maken voor medeouders en dove kinderen? Dan is er vast wel een klus die jij zou kunnen doen.

We zoeken mensen die:

- met een FODOK-stand bij congressen en ouderavonden kunnen staan;
- de FODOK/ouders van dove kinderen met of zonder CI kunnen vertegenwoordigen tijdens vergaderingen en andersoortige bijeenkomsten;
- kunnen helpen bij de organisatie van de themadag, de MG-contactdag of de ledenavonden;
- bijdragen kunnen leveren aan FODOKFORUM;
- kunnen meewerken aan fondsenwerving.

Door actief te zijn voor de FODOK leer je weer andere mensen kennen en andere vaardigheden ontwikkelen. Uiteraard word je niet zomaar in het diepe gegooid. Je krijgt een 'FODOK-bijspijkercurcus' en je kunt bij bureau en bestuur terecht met vragen. En natuurlijk worden je reiskosten (op basis van openbaar vervoer of autokilometers) en eventuele andere onkosten vergoed.

Wat verwachten we van je? Je bent communicatief ingesteld, handelt in lijn met de FODOK-standpunten en koppelt terug naar het FODOK-bureau. En natuurlijk willen we op je kunnen rekenen als we eenmaal iets hebben afgesproken, overmacht daargelaten.

Heb je belangstelling, meld je dan aan bij FODOK-bestuurslid Map van der Wilden (wilmap@xs4all.nl; 020-6156264) of bij beleidsmedewerker Mariën Hannink (m.hannink@fodok.nl; 030-2948679). Je kunt natuurlijk ook eerst een oriënterend gesprek met ons voeren.

Interview

DOVE OPVOEDONDERSTEUNERS, EEN PRE VOOR DOVE ÉN HORENDE OUDERS

Dat ouders en kinderen elkaar niet altijd begrijpen, is van alle tijden. Lastiger wordt het als de ouder of het kind doof is. 'Elkaar begrijpen' krijgt dan een heel andere betekenis. Dan spelen communicatieproblemen, bekendheid met de dovencultuur en je kunnen inleven in hoe het is om doof te zijn, een belangrijke rol in de opvoeding. Gera Elferink en Samira el Boujoufi zijn doof en werken beiden als opvoedondersteuner. Zij begeleiden dove ouders met horende kinderen en horende ouders met dove kinderen als zij hulp nodig hebben bij het opvoeden.

Rolmodel

'De problemen zijn vaak hetzelfde, de communicatie is wat anders', vertelt Gera. 'Het gaat vaak over slaapproblemen, eetproblemen, pubergedrag; kleine en grotere problemen waar de meeste ouders wel een keer tegenaan lopen. Veel ouders bespreken dat soort problemen met familie of op het schoolplein, maar als je doof bent gaat dat niet even tussendoor. Omdat wij zelf doof zijn, kunnen wij ons beter verplaatsen in het gevoel van dove ouders, wij kennen hun taal en de dovencultuur. Dove ouders kunnen tegen ons in hun eigen taal vertellen wat zij

Gera Elferink (l) en Samira el Boujoufi zijn doof en werken als opvoedondersteuner bij GGMD voor Doven en Slechthorenden

op het hart hebben. In een vreemde taal krijg je emoties ook nooit zo duidelijk uitgelegd als in je eigen taal. Voor doven geldt dat ook.' Gera en Samira fungeren voor dove ouders als rolmodel. Samira: 'Als een kind slaapproble-

men heeft, lopen we mee met het bedritueel om te kijken waar ouders tegenaan lopen. We bespreken dat met de ouders en maken een werkplan. We werken daarbij samen met de ouders en ondersteunen hen, maar zij moeten het doen, zij voeden op.'

Wij begrijpen hoe het is om als dove tussen horende mensen te zitten

Ook voor dove kinderen met horende ouders zijn de dove opvoedondersteuners een rolmodel. Samira vervolgt: 'Als horende realiseer je je niet altijd wat het betekent om doof te zijn.

Sommige problemen hangen echter direct samen met het doof zijn. Een doof kind hoort niets in het donker, maar het ziet ook niets. Dat kan heel eng zijn en slaapproblemen opleveren. Denk ook aan een doof kind dat ineens heel boos wordt tijdens een gezellig verjaardagsfeestje met de hele familie. Dat kind raakt gefrustreerd, omdat het lang niet alles kan volgen. Het vraagt aandacht door boos te worden. Wij kunnen horende ouders uit eigen ervaring uitleggen hoe iets voelt en ze oplossingen aan de hand doen, dat helpt vaak al heel veel.'

Jij bent de baas

Directe taal

'De communicatie met horende ouders verloopt soepel,' vertelt Samira. De meeste ouders kunnen wel een beetje gebaren en verder gebruiken de opvoedondersteuners hun stem. 'Horende ouders schrikken nog wel eens van de directe taal van hun dove kind. Ook weer een duidelijk verschil tussen doven en horenden. Doven hebben soms directe taal nodig om te begrijpen wat er bedoeld wordt. Tegen horende ouders zeg je bijvoorbeeld dat ze hun grenzen moeten aangeven. Voor sommige doven is dat te abstract. Tegen hen

zeg je: jij bent de baas', vertelt Samira. Naast directe taal maken de opvoedondersteuners ook veel gebruik van visuele middelen. Gera: 'Veel doven zijn visueel ingesteld. Als je wilt uitleggen hoe ze consequenter kunnen optreden, werkt het soms goed om daar een plaatje bij te maken. Een kind vraagt om een snoepje, de ouder zegt nee. Het kind vraagt weer, de ouder zegt weer nee. Als de ouders een plaatje in hun hoofd hebben van wat ze moeten doen als het kind jammerend en stampend blijft zeuren om een snoepje - dat ze ook dan nee moeten blijven zeggen - helpt ze dat enorm.' Het visueel ingesteld zijn, is iets wat de opvoedondersteuners ook met horende ouders bespreken. Samira: 'Bijvoorbeeld als ze aangeven dat hun dove kind de gewoonte heeft heel de tijd rond te kijken als zij met hem in gesprek zijn of een spelletje aan het doen zijn. Voor dove mensen is opkijken echter heel gewoon en zeker geen gebrek aan interesse. Geluid trekt niet de aandacht, beweging wel.'

Opluchting

'Dove ouders hebben snel het gevoel dat zij hun kinderen niet goed kunnen opvoeden,' vertelt Gera. 'Wij laten zien dat dat wel kan. Dat wij als dove opvoedondersteuner in het gezin komen, zorgt bij veel ouders al voor zo'n opluchting. Als ouders hun horende pubers bijvoorbeeld tijdens het eten aan tafel niet meer kunnen volgen, voelen ze zich buitengesloten. Een horende opvoedondersteuner zal daarover met de kinderen in gesprek gaan. Een gesprek dat de dove ouder waarschijnlijk

Gera Elferink en Samira el Boujoufi zijn beiden werkzaam bij GGMD voor Doven en Slechthorenden. Bij GGMD werken zeven opvoedondersteuners. Zij bieden door heel Nederland opvoedondersteuning aan zowel dove ouders met dove en/of horende kinderen, als horende ouders met dove kinderen. Voor meer informatie kunt u mailen naar contact@ggmd.nl of gratis bellen met 0800 – 3374667 of 0800 – 3374857 (teksttelefoon). www.ggmd.nl

niet kan volgen. Wij leren de dove ouder zelf het heft in handen te nemen. Doven zijn zo gewend zich aan te passen aan de horende wereld dat ze dit soort situaties al heel snel accepteren. Dat maakt het opvoeden extra lastig.' Samira vult nog aan: 'En andersom geldt het natuurlijk ook. Als met een doof kind in een horend gezin geen rekening wordt gehouden, is dat heel vervelend. Bij het kind leidt dat tot frustraties, die het op verschillende manieren kan uiten. Wij begrijpen als geen ander hoe het is om als dove tussen horende mensen te zitten. Wij kunnen eenvoudig inzicht geven in dit soort situaties. Juist omdat we doof zijn, kunnen we horende ouders van dove kinderen goed ondersteunen bij het opvoeden.'

Stand van zaken

TIEN VRAGEN OVER... PASSEND ONDERWIJS

1 Wat is Passend Onderwijs?

Passend Onderwijs is de naam voor de herinrichting van het onderwijs voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Vanaf 2014 wordt dit in fasen ingevoerd. Reguliere scholen vormen per regio een samenwerkingsverband en spreken onderling af hoe ze de extra ondersteuning voor leerlingen regelen; het samenwerkingsverband heeft een zorgplicht. De scholen en de diensten ambulante begeleiding van cluster 2 gaan landelijk samenwerken. Er wordt een beperkt aantal instellingen gevormd, verdeeld over het land. Kentalis en Auris zijn beide al een instelling.

2 Voor wie gaat Passend Onderwijs gelden?

Voor alle leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Het gaat om de leerlingen die ondersteuning nodig hebben bij het leren, of ze voorheen nu wel of geen 'rugzak' hadden. Voor die leerlingen is speciaal onderwijs of speciale ondersteuning beschikbaar.

3 Hoe wordt Passend Onderwijs voor cluster 2 betaald?

De instellingen van cluster 2 krijgen de beschikking over een vast budget. De instellingen worden verantwoordelijk voor het bieden van onderwijs en begeleiding aan leerlingen

die toelaatbaar zijn tot cluster 2 en ondersteuning nodig hebben. Nu is het nog zo dat iedere leerling zijn eigen rugzakgeld meeneemt; straks is dat niet meer het geval.

4 Wat betekent Passend Onderwijs in de praktijk voor cluster 2?

Uitgangspunt is 'maatwerk', passend bij de onderwijsbehoefte van de leerling. De hoeveelheid ondersteuning die een leerling nodig kan hebben, heeft Siméa (de gezamenlijke onderwijsaanbieders van cluster 2) onderverdeeld in onderwijsarrangementen. Daarbij is rekening gehouden met de leeftijd en het feit of de leerling een auditieve beperking heeft of esm. Binnen het onderwijsarrangement wordt de ondersteuning voor de leerling op maat vastgesteld.

Licht arrangement: de leerling is ingeschreven bij het regulier onderwijs en ontvangt een vorm van ambulante ondersteuning afgestemd op zijn onderwijsbehoefte.

Medium arrangement: de leerling is ingeschreven bij het regulier onderwijs. Deze tussenvorm is bedoeld voor die leerlingen voor wie het intensieve arrangement binnen een speciale onderwijssetting niet noodzakelijk is, maar die te weinig baat hebben bij de lichte vorm van ambulante ondersteuning. De leerling volgt bijvoorbeeld voor een deel het reguliere curriculum en voor een deel aangepaste lessen.

Intensief arrangement: de leerling is ingeschreven bij de cluster 2-instelling en ontvangt onderwijs in een (V)SO-setting of in een groep (met overeenkomstige onderwijsbehoeften) in het regulier onderwijs.

5 Hoe krijgt mijn kind een arrangement?

Ouders melden hun kind aan bij de reguliere school van hun keuze. Als blijkt dat de reguliere school het kind niet zelf kan ondersteunen, dan schakelt men de trajectbegeleider van cluster 2 in, als de leerling toelaatbaar is tot cluster 2. Hiervoor zijn landelijk geldende criteria opgesteld. De trajectbegeleider adviseert de Commissie van Onderzoek, na overleg met de ouders en verwijzers, over de onderwijsbehoefte van het kind. De Commissie van Onderzoek kent dan een onderwijsarrangement toe voor een bepaalde tijd.

Als het kind al wordt begeleid vanuit de zorgcentra, bijvoorbeeld een speciale peutergroep, wordt bekeken of ouders direct contact kunnen opnemen met de instelling van cluster 2.

6 Hoe wordt de begeleiding geregeld?

De school is wettelijk verplicht om, in overleg met de ouders, een ontwikkelingsperspectief op

te stellen voor de leerling die extra ondersteuning nodig heeft. Het ontwikkelingsperspectief doet een voorspelling over de mogelijkheden van de leerling. Het aanbod van de school moet daarvan uitgaan. Het ontwikkelingsperspectief vervangt dus eigenlijk het handelingsplan. Voor ouders is het belangrijk dat de begeleiding concreet omschreven wordt. Welke concrete doelen worden gesteld? Wat doet de school, wat wordt vanuit de instelling geregeld? Hoe wordt er geëvalueerd? Hoe wordt er overlegd met ouders?

7 Mijn kind gaat naar een reguliere school dicht bij huis, blijft dit mogelijk?

Bestaande situaties zullen niet abrupt veranderen. En voor leerlingen met een licht arrangement zal waarschijnlijk weinig veranderen. Maar nog niet duidelijk is of alle leerlingen naar de school van hun voorkeur kunnen gaan of dat binnen het regionale samenwerkingsverband hiervoor specifieke scholen worden aangewezen. Binnen de medium onderwijsarrangementen zullen de grootste veranderingen optreden. Dus het is nog niet zeker of een dove leerling, die nu met een dovenindicatie en veel begeleiding uit de rugzak regulier onderwijs volgt, nog de reguliere school om de hoek kan blijven bezoeken.

8 Mijn kind gaat met een tolk naar de reguliere school, blijft dit mogelijk?

Voor kinderen uit cluster 2 is het van belang om naast de onderwijsbehoefte ook de

communicatiebehoefte in kaart te brengen. Welke ondersteuning heeft een kind nodig om de lesstof te kunnen volgen, bijvoorbeeld solo-apparaat en/of een tolk? Een schrijftolk of een gebarentaaltolk? In theorie kan binnen ieder onderwijsarrangement ondersteuning van een tolk komen. Het ministerie van OCW wil het budget van de onderwijsstolkuren (nu nog bij het UWV) onderbrengen bij de cluster 2-instellingen. Wat dat voor gevolgen heeft voor de uitvoering is nog onduidelijk. FODOK en Dovenschap houden de vinger aan de pols.

9 Mijn kind gaat naar het speciaal onderwijs, blijft dit mogelijk?

Er zullen speciale scholen blijven bestaan, zoals omschreven in het intensieve onderwijsarrangement.

10 Hoe gaat het taxivervoer bij een mediumarrangement geregeld worden?

Het taxivervoer wordt geregeld door de gemeenten. Alleen bij inschrijving in het speciaal onderwijs is er nu taxivervoer mogelijk. Het vervoer van leerlingen die een tussenvorm uit het medium arrangement hebben, vraagt om overleg met de gemeenten. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van het leerlingenvervoer in het kader van Passend Onderwijs.

Zie verder:

www.simea.nl

www.steunpuntpassendonderwijs.nl

www.rijksoverheid.nl/onderwijs/passend-onderwijs

Corien Brokking, met dank aan Gerda Egtberts (Siméa)

DE JONGEREN COMMISSIE

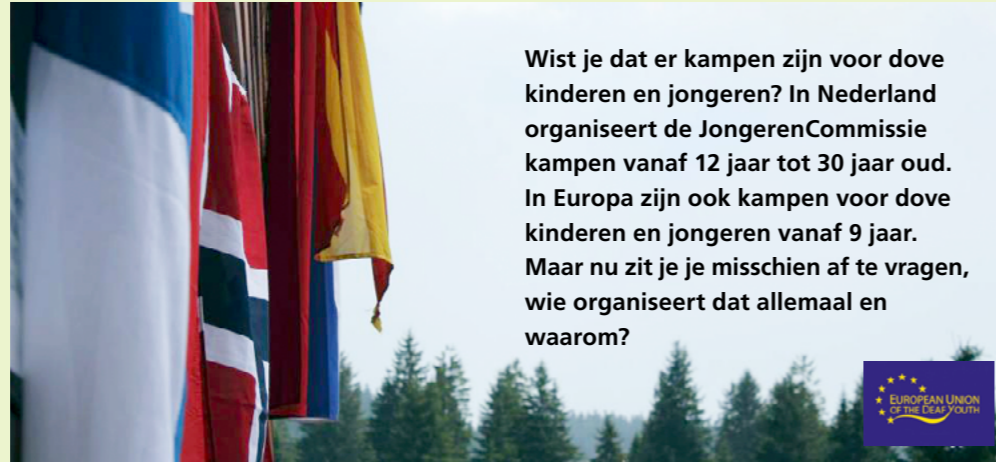
Over JC

De JongerenCommissie is de belangenorganisatie voor dove en zwaar slechthorende jongeren (met en zonder CI) van 12 t/m 30 jaar.

We organiseren gezelligheidsactiviteiten, geven voorlichting en behartigen de belangen van onze doelgroep. Jongeren kunnen lid worden van JC, ouders en anderen zijn welkom als vriend van JC.

Meer info:
www.jongerencommissie.nl
> Steun JC!

EUDY: ER GAAT EEN WERELD VOOR JE OPEN

Wist je dat er kampen zijn voor dove kinderen en jongeren? In Nederland organiseert de JongerenCommissie kampen vanaf 12 jaar tot 30 jaar oud. In Europa zijn ook kampen voor dove kinderen en jongeren vanaf 9 jaar. Maar nu zit je je misschien af te vragen, wie organiseert dat allemaal en waarom?

EUDY is de vereniging die deze kampen jaarlijks organiseert. EUDY staat voor 'European Union of the Deaf Youth'. Het is de Europese variant van de JongerenCommissie.

Wie zitten in het bestuur?

De bestuursleden van EUDY komen uit verschillende landen:

Alexandra Kotsaki (Griekenland)
Netta Keski-Levijoki (Finland)
Delphine Le Maire (Belgie)
Philippa Merricks (Engeland)
Dennis Hoogeveen (Nederland)
Ronan Dunne (Ierland)
Ariane Gerber (Zwitserland)

Het EUDY organiseert elk jaar de volgende kampen:

- Children Camp voor 9 tot 12 jaar;
- Junior Camp voor 13 tot 17 jaar;
- Youth Camp voor 18 tot 30 jaar.

Dit jaar was er van 6 tot 15 juli een Youth Camp in Bosnië. Daarna was er van 20 tot 28 juli een Junior Camp in Albanië. De kampen zijn een groot succes, er gaan veel dove kinderen en jongeren naar toe. Een kamp duurt 1 week.

De Nederlander Dennis Hoogeveen (links op de foto boven) is sinds oktober 2009 bestuurslid van EUDY. Hij gaat door tot mei 2013, maar als hij opnieuw wordt herkozen, wil hij nog wel twee jaar langer bestuurslid blijven.

Dennis: 'De leukste kant van het bestuurswerk is dat je heel veel verschillende mensen ontmoet. Daardoor krijg je veel meer respect voor de wereld en wat je voor de wereld kan betekenen, maar ook andersom.'

Als je een kamp meemaakt, gaat er echt een wereld voor je open. Je wisselt kennis en ervaringen uit met andere dove kinderen en

jongeren uit heel Europa. En over tien jaar zul je vast nog eens contact hebben met een paar medekampeers. Handig als je ooit een slaapplek nodig hebt ergens!

Voor EUDY vergaderen we vier maal per jaar in het buitenland. Tussendoor heb ik ook veel contact met de bestuursleden via e-mail of webcam.

EUDY organiseert kampen voor drie leeftijdscategorieën. Op de Youth Camps komen er vaak mensen die elkaar al een beetje kennen van andere activiteiten en kampen. Bij de Children en Junior Camps ken je de anderen nog niet. Dat is erg leuk om mee te maken.'

Volgend jaar is Nederland aan de beurt om een Children Camp voor dove kinderen van 9 tot 12 jaar te organiseren. De JongerenCommissie is verantwoordelijk voor het organiseren van het kamp.

Tip van Dennis

Nog een laatste advies van Dennis: 'Doe mee met één van de kampen! Voor de kinderen is het een zeer leerzame periode, waarin ze heel veel leren over de verschillende culturen en over zichzelf. Een weekje kamp komt van pas in de rest van je leven.'

Wil je een mooi filmpje zien over het Junior Camp? Kijk dan op vimeo.com/47213525

Zie ook www.eudy.info

Judith Vogels

Eén of twee?

TWEEZIJDIGE CI VOOR KINDEREN TOT VIJF JAAR VERGOED

Twee oren, maar slechts één implantaat. In Nederland werd tot voor kort slechts in enkele gevallen een tweede CI vergoed. Onlangs publiceerde het College voor Zorgverzekeringen (CVZ) een nieuw standpunt rondom bilaterale ofwel tweezijdige cochleaire implantatie. Hierin staat dat tweezijdige CI voor kinderen tot vijf jaar vergoed wordt. Of een tweede CI ook voor kinderen van vijf tot en met achttien jaar vergoed wordt, is nog onduidelijk. Hiervoor zal door de CI-teams (CI-ON) samen een indicatieprotocol worden geschreven. Eind van dit jaar zal dit worden voorgelegd aan het CVZ. Hoe zal het indicatieprotocol eruit gaan zien en wat zal deze wijziging in het standpunt gaan betekenen voor de prelinguaal dove kinderen in Nederland?

Werd je in Nederland als doof kind geboren dan kreeg je de afgelopen jaren aan één oor een cochleair implantaat. Slechts in enkele situaties (doofheid door hersenvliesontsteking of bij het syndroom van Usher, waarbij je ook steeds minder gaat zien) was het mogelijk om ook een tweede cochleair implantaat vergoed te krijgen. Soms lukte het ouders om een tweede implantaat te krijgen als de taalontwikkeling van het kind te veel achterbleef. Sommige ziekenhuizen waren zo overtuigd van de meerwaarde van tweezijdige implantatie, dat zij kinderen meteen tweezijdig implanteerden op eigen kosten.

In andere situaties ontvingen ouders stevast een afwijzing op hun verzoek.

Hoe zal het indicatieprotocol eruit gaan zien?

Onvoldoende wetenschappelijk bewezen?

Het onafhankelijk platform cochleaire implantatie (OPCI), waarin de FODOK participeert met de andere belangenorganisaties voor doven en slechthorenden, heeft de afgelopen jaren flink actie gevoerd om tweezijdige implantatie voor kinderen mogelijk te maken. De werkgroep bilaterale CI schreef brieven aan de minister, zorgde ervoor dat Netwerk en de Ombudsman

televisiereportages maakten, voerde gesprekken met artsen, CI-ON en het CVZ etc. Dit alles om tweezijdige implantatie voor dove kinderen vergoed te krijgen.

Het College voor Zorgverzekeringen stelde in 2009 dat de meerwaarde van een tweede cochleair implantaat onvoldoende wetenschappelijk bewezen was. Geen van de vele onderzoeken op dit terrein voldeden aan alle eisen van het CVZ. Een rare situatie. Helemaal omdat in binnen- en buitenland zowel experts als gebruikers overtuigd zijn van de meerwaarde van een tweede cochleair implantaat. In de ons omringende landen wordt een tweede CI bij kinderen om die reden ook al tijden wel vergoed.

In 2010 lukte het OPCI om het CVZ te overtuigen dat het hoogst haalbare wetenschappelijk bewijs (nog) niet beschikbaar was. Daarom is het CVZ op zoek gegaan naar andere wetenschappelijke studies, waarin wel voldoende bewijzen te vinden zijn voor het vergoeden van een tweede implantaat bij kinderen tot vijf jaar.

Uit studies die in de periode 2009-2012 zijn gepubliceerd, heeft het CVZ de volgende conclusies getrokken:

- Tweezijdige CI is bij prelinguaal dove kinderen effectiever dan eenzijdige CI op meerdere aspecten van de taal- en spraakontwikkeling.
- Zowel spraakverstaan in ruis en lokaliseervaardigheden (kunnen vaststellen waar het geluid vandaan komt) verbeteren als gevolg van tweezijdige implantatie.
- Er is geen bewijs dat de kwaliteit van leven bij kinderen verbetert door een tweede CI.

Omdat al deze studies zijn gedaan met kinderen die een tweede CI voor de leeftijd van vijf jaar

kregen, concludeert het CVZ dat alleen voor deze groep voldoende bewijs is voor de meerwaarde van tweezijdige CI. Dit betekent dat het CVZ haar standpunt wijzigt voor kinderen tot vijf jaar.

Waar kies je als ouder voor?

Om te kunnen bepalen of kinderen tussen vijf en achttien jaar voor tweezijdige CI in aanmerking komen, heeft het CVZ het CI-ON (het Cochleaire Implantatie Overleg Nederland, van alle CI-centra in Nederland) gevraagd een indicatieprotocol te ontwikkelen. Daarin zal staan wanneer kinderen in aanmerking komen voor een tweede CI. Het CI-ON verwacht dit protocol voor eind 2012 aan het CVZ te kunnen voorleggen. Voor de groep kinderen tussen vijf en achttien jaar zal het dus nog enige tijd onduidelijk blijven of zij voor een tweezijdige CI in aanmerking komen. OPCI zal (met de FODOK) uiteraard de ontwikkeling van dit protocol van dichtbij volgen.

Nu voor kinderen onder de vijf een tweede CI mogelijk is, rijst onherroepelijk de vraag: waar kies je als ouder voor? Waar voor sommige ouders de keuze snel te maken is, zal dat voor andere weer heel wat wikken en wegen tot gevolg hebben. Als je kiest voor een tweede CI, betekent dat weer een operatie en een langdurig revalidatietraject. Tegelijk is het moeilijk in kaart te brengen wat de voor- en

nadelen zijn voor jouw kind. Waar doe je goed aan: één of twee?

Inge Doorn

Heb je vragen naar aanleiding van dit artikel? Wil je meer weten? Neem contact op met: inge@fodok.nl

JEAN COUPRIE TONEELCLUB

In juni 2012 is in Nederland de eerste toneelclub voor dove kinderen van start gegaan: de Jean Couprie Toneelclub. Sindsdien komen op de laatste zondag van de maand dove en slechthorende jongeren van 6 tot 21 jaar in Hilversum bijeen om samen te zijn, spelletjes te doen en uiteraard toneelles te volgen.

De jongeren gaan iedere les in verschillende groepen aan de slag. De lessen zijn heel divers: van acteren tot dansen, van regisseren tot schminken en decors maken. Iedereen kan zich dus breed oriënteren op de verschillende onderdelen van theater maken. De lessen worden gegeven door dove en horende theaterdocenten (Ali Shaffiee, Jolanda Jansen en Pamela Tollenaar). Inspirator Jean Couprie treedt achter de schermen op als mentor voor de jongeren en de docenten.

Onder leiding van de docenten bedenken de jongeren samen hoe ze korte toneelstukjes in elkaar gaan zetten. Met de theaterlessen worden de expressie en creativiteit van de jongeren gestimuleerd. Ze worden uitgedaagd voor zichzelf te denken en eigen gedachten en gevoelens te ventileren. Daarnaast krijgen ze zelfvertrouwen door zichzelf te uiten voor een publiek. Hoe dapper ben je als je vast komt te zitten in de achtbaan tijdens een dagje uit? Wat zou jij doen als je ziet dat iemands portemonnee wordt gestolen? En hoe breng je die gevoelens over op het publiek? De toneellessen worden gegeven in gebarentaal en de opvoeringen zijn ook in gebarentaal.

Ook al hebben veel kinderen een CI en zijn zij gewend meer te spreken dan te gebaren, toch schakelen zij vrijwel moeiteloos over naar de gebarentaal en leren ze zich ook op deze manier te uiten. Dat dit kinderen bewust maakt van een stukje van hun identiteit wordt duidelijk als Nina aan het eind van de dag zegt: 'Eerst vond ik gebaren saai, maar als ik hier ben, vind ik het super cool!' Een groot saamhorigheidsgevoel is voelbaar als aan het eind van de dag de kinderen weer worden opgehaald. Reikhalzend wordt uitgekeken naar de volgende maand.

Jean Couprie

De Jean Couprie Toneelclub is een initiatief van het Jean Couprie Theaterfonds, vernoemd naar de dove toneelspeler Jean Couprie, een man met een missie: hij heeft zich bijna 55 jaar ingezet om doventheater in Nederland van de grond te krijgen.

Couprie kreeg zijn passie voor toneel met de paplepel ingegoten, want zijn vader speelde toneel. Jean ging als kind geregeld met zijn vader mee naar zijn optredens. Wat zou hij zou graag in de voetsporen van zijn vader treden. Helaas leek deze wens onmogelijk, aangezien hij op 3-jarige leeftijd doof was geworden als gevolg van hersenvliesontsteking. Hij zette de wens uit zijn hoofd, totdat hij in het theater het optreden van de mimespeler Marcel Marceau zag. Dit veranderde zijn leven, want dit kon hij ook!

Jean Couprie, een man met een missie

In eerste instantie werd hij voor de theateropleiding geweigerd omdat zijn vooropleiding niet voldoende was. Nadat hij staats-examen havo had gedaan, klopte hij weer aan. Weer werd hij geweigerd en nu was zijn doofheid de reden. Geen enkele school durfde het aan. Het kostte veel doorzettingsvermogen: na twintig jaar auditie doen werd hij aangenomen op de Utrechtse Hogeschool voor de Kunsten. Hij rondde de opleiding in vijf jaar af. Jean Couprie zette alleen of samen met anderen theatergroepen op

en stimuleerde andere doven, zowel jongeren als ouderen, om hun dromen waar te maken. Door middel van workshops en naschoolse theaterlessen leerde hij het vak aan leerlingen van dovenscholen. Samen met anderen heeft Couprie een plek veroverd voor de dovencultuur. Hij is een van de oprichters van de doventheatergroep Het Handtheater in Amsterdam. Ook heeft hij jarenlang zeer succesvolle theaterweken georganiseerd voor dove kinderen in Bakkeveen.

Eerst vond ik gebaren saai, maar hier vind ik het super cool

Inmiddels is Jean Couprie 69 jaar oud en verruult hij zijn plek op de bühne langzaam maar zeker voor een plek wat meer achter de schermen. Hij wil graag zijn jarenlange ervaring en passie voor toneelspelen doorgeven. Daarom is in 2008 door zijn jongste dochter en enkele goede vrienden de Stichting Jean Couprie Theaterfonds opgericht. Dit fonds heeft tot doel het werk van Jean voort te zetten. Pamela Tollenaar, de dochter van Jean Couprie, is een van de drijvende krachten achter de Toneelclub. 'Er zijn al twintig deelnemers, maar daar kunnen nog mensen bij.' Dus houdt jouw kind van toneelspelen? Neem eens een kijkje en meld hem/haar aan via info@jctfonds.nl. Naast enthousiaste kinderen is de Toneelclub ook nog op zoek naar vrijwilligers en donateurs.

Inge Doorn

Op een rijtje

Wanneer: de laatste zondag van de maand

Tijd: 11.00-15.00 uur

Waar: in het oude postkantoor op de Kerkbrink 16 in Hilversum.

Wie: dove en slechthorende jongeren - van 6 tot en met 21 jaar - NGT-vaardig.

Aanmelden en informatie:

Pamela Tollenaar via info@jctfonds.nl
www.jctfonds.nl

LEZEN, EEN VEELBESPROKEN ONDERWERP...

Dick de Bruijn (25) is doof en woont in Groningen. Dick heeft op een dovenschool gezeten en ging na groep 8 naar het regulier onderwijs. Momenteel werkt Dick als leerkracht op een dovenschool. Hij werkte ook mee aan de FODOK-dvd *Lezen leuker maken* voor dove en slechthorende kinderen en jongeren - met of zonder CI. Dit is zijn eerste column voor FODOKFORUM.

Dat lezen een veelbesproken onderwerp is, zal je niet verwonderen wanneer je weet wat lezen betekent voor het (dove) kind. (Leren) lezen ontwikkelt je taal en met taal heb je toegang tot de wereld om je heen.

Dat begrepen mijn ouders maar al te goed. Ze deden van alles om mijn interesse in lezen te stimuleren. Zo las mijn vader in gebaren voor uit Jip en Janneke. Dat hij voor sommige woorden geen gebaar wist, maakte niets uit. Met handen en voeten maakte hij het verhaal duidelijk. Soms gebruikte hij spullen die toevallig in de buurt waren. Het verhaal over Roodkapje legde hij uit met behulp van een doekje op zijn hoofd. Maar ik was niet voor één gat te vangen: het doekje was zwart en dat klopte niet. We hadden er veel plezier om en ik genoot van de verhalen.

Ook de krant hoorde erbij. Ik zag mijn ouders de krant lezen en was nieuwsgierig. Ze lieten mij 'meelezen'. Ik keek naar de foto's en wanneer er een foto was die mij aansprak, vroeg ik mijn ouders uitleg. Bijvoorbeeld de foto van een baby die te vondeling was gelegd. Mijn ouders lasen het artikel voor en legden uit wat er was gebeurd. Ik was erg onder de

indruk van het verhaal. Het krantenknipsel ging mee naar school en ik vertelde erover aan mijn klasgenoten.

Al vroeg had ik een bibliotheekabonnement en ging ik samen met mijn moeder naar de bibliotheek. Het begon met boekjes met veel tekeningen. Die bekeken en bespraken we samen. Later las ik van alles: strips, tijdschriften, leesboeken. In de zomervakantie verslond ik boeken. Ik wilde steeds weer naar de bieb. Mijn moeder zei: 'Dan ga je toch lekker op de fiets.' En dat deed ik! Met de boeken die ik uit had, ging ik naar de bieb. Ik nam de tijd om leuke boeken te verzamelen. Met een loodzware tas, maar met een tevreden gevoel ging ik terug naar huis! Later had ik zelfs een bijbaantje in de bibliotheek.

Het lezen van boeken en de stimulans van mijn ouders daarbij hebben zeker in mijn voordeel gewerkt: ik kon mijn taalkennis vergroten en nieuwe kennis vergaren. In mijn vrije tijd pak ik nog steeds graag een boek.

Dick de Bruijn

Don't dream your life, but live your dreams!

GROETEN UIT GALLAUDET!

Gallaudet University in de Verenigde Staten is de enige dovenuniversiteit ter wereld. Caroline Smits en Dora Wilterdink hebben ervoor gekozen dit studiejaar daar door te brengen. Een verslag uit Washington DC.

Caroline Smits (l) en Dora Wilterdink (r)

De voorbereiding

Eugenie Kortenhorst, Caroline's moeder: 'Toen Caroline vertelde dat ze graag een jaar aan Gallaudet wilde studeren na haar havo, zijn wij met de voorbereiding begonnen. Daar ben je zo een jaar mee bezig. Op de website van Gallaudet kun je alles vinden. Caroline en ik besloten dat ze eerst een semester (augustus tot december 2012) gaat studeren bij ELI. Daar krijgen dove internationale studenten American Sign Language (ASL) en Engels. Daarna volgt ze in het tweede semester (januari tot mei 2013) een keuzeprogramma van allerlei *majors* en *minors* (vakken) binnen het *undergraduate* programma van Gallaudet.

Daarvoor moest wel wat werk worden verzet. Allereerst de financiën: op basis van de kosten op de website zijn wij een begro-

ting gaan maken. We hebben allerlei fondsen aangeschreven om een bijdrage te krijgen. Bij de FODOK is een lijst met fondsen beschikbaar. Voor Gallaudet moesten allerlei formulieren worden opgestuurd (o.a. audiogram, medische verklaring, ziektekostenverklaringen en aanbevelingsbrieven). Na de officiële toelating tot Gallaudet (mei 2012) hebben we een studentervisum aangevraagd bij het Amerikaanse consulaat. Toen kon Caroline echt naar Gallaudet!

De voorbereiding, daar ben je zo een jaar mee bezig

Hoe is dat, een dochter op Gallaudet?

De ouders van Dora, Erna Klok en Johan Wilterdink: 'Dat Dora naar Gallaudet in Washington wilde, was voor ons niet nieuw. Op de Guyotschool voor SO kreeg Dora al enthousiaste verhalen mee van meester Joep over Gallaudet. Studeren aan een universiteit voor doven, dat wilde zij ook. Op het vso werd dat sterker door verhalen van andere leerkrachten en oud-leerlingen. De afgelopen

jaren konden wij er aan wennen dat Dora de oceaan wilde oversteken. Dora's motto werd: 'Don't dream your life, but live your dreams!' Het is prachtig dat haar droom werkelijkheid is geworden na een zwaar havo-examenjaar en een flinke voorbereiding.

We leren veel culturen kennen

Via WhatsApp en Skype merken we hoe Dora het naar haar zin heeft op Gallaudet. Wat een verschil: de hele dag tussen gebarende mensen en dan een schorre stem krijgen tijdens het skypen, omdat je met je ouders toch communiceert in NmG. Fijn om te zien dat Dora geniet, dat maakt het voor ons makkelijker. Natuurlijk is niet alles leuk, maar ze leert van de problemen: met medestudenten de onvrede over de groepsgrootte oplossen, lastige Amerikaanse bankzaken en de zware kanten van het studentenleven. Iedere week zijn er nieuwe ervaringen. Volgend jaar krijgen wij een zelfstandige dochter terug. Afwachten wat die ervaringen haar gaan brengen...'

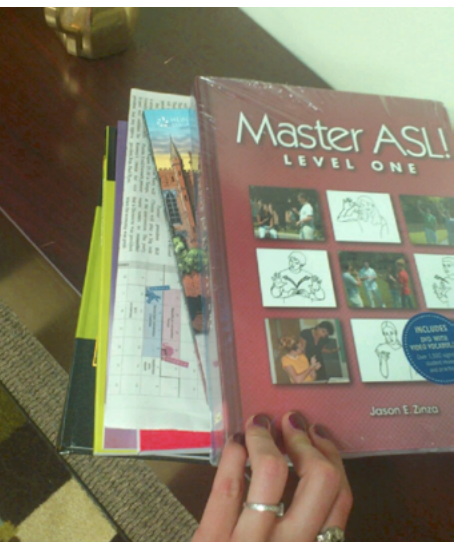
Het leven op Gallaudet door de week

Caroline: 'Ik slaap op de campus van Gallaudet in de *dorms*. Ik deel mijn kamer met een Noors meisje. Er hangen nu een Nederlandse vlag en foto's van mijn familie en vriendinnen. Dan voelt het meer als thuis. Ik heb een koelkast aangeschaft, voor mijn yoghurt, wat fruit en kant-en-klaarmaaltijden. Meestal ontbijt ik in mijn *dorm*. Je moet namelijk voor alle maaltijden betalen. Daarom koop ik mijn ontbijt zelf bij de supermarkt in de buurt. Gewoon yoghurt met muesli. Ik eet namelijk niet zoveel als de Amerikanen. Die eten vette worsten, pannenkoeken met heel veel stroop en eieren als ontbijt.'

Ik eet niet zoveel als de Amerikanen

Na het ontbijt hebben we lessen: vooral ASL, dat is echt anders dan NGT. Verder krijg ik Engels: elke dag *Writing & Grammar* en *Reading & Vocabulary*. We lezen eerst een artikeltje en dat bespreken we dan in de klas. Verder krijgen we *Applied English* en *Cross-Cultural Communication*, hoe communicatie verloopt tussen verschillende landen en culturen. Wiskunde is hier Algebra. Lang geleden dat ik dit soort sommen had, een hele uitdaging ☺

Tussen de middag en 's avonds eet ik in de cafetaria op de campus. Het eten in de cafetaria is vaak hetzelfde en niet altijd zo gezond. Veel, beetje vet Amerikaans eten, maar ook wel salades. Oppassen dus, anders word je snel dik. Er zijn ook lekkere dingen zoals taartjes en ijs.

Verleidelijk, want je mag zoveel als je wil voor \$16. :P

Na school gaan we naar de lobby in ons slaapgebouw. Daar kunnen we chillen en huiswerk maken. Er is ook een fitnessruimte. Doordeweeks ga ik na alle drukte het liefst sporten. Dan douchen en naar bed.'

Het leven op Gallaudet in het weekend

Dora: 'Omdat we in de hoofdstad van de Verenigde Staten zijn, Washington DC, willen we natuurlijk alles zien! In het weekend gaan we graag naar gezellige buurtjes om rond te kijken, te shoppen en lekker te eten. Onze favoriet is absoluut Georgetown, een erg Britse wijk, met schattige huisjes en leuke winkeltjes. Daar vind je ook een beroemde cupcake-shop; met een lange rij voor de deur. In Georgetown zijn verschillende restaurants: Mexicaans, Indiaas, tapas, Amerikaans of Vietnamees. Heel leuk!

Op de campus van Gallaudet lopen veel verschillende mensen rond, leuk om al die culturen te leren kennen. Ook bezoeken we vrienden die voor ons gaan koken of andersom. Tot nu hebben we Indiaas en Sri Lankaans gegeten. Heerlijk was dat! Leuk om te zien: onze vrienden eten met de handen, geen vork, mes en lepel!

Nu gebruiken we alleen maar gebarentaal

Het is geweldig dat er alleen ASL gebruikt wordt op de campus. In Nederland moesten we af en toe nog onze stem gebruiken. Nu gebruiken we alleen maar gebarentaal. Heerlijk. Grappig is dat veel Amerikanen vroegen of we ASL-lessen hadden gehad in Nederland. Nee, was ons antwoord. Ze reageren meestal verbaasd, omdat we hier minder dan twee maanden zijn en gewoon ASL gebruiken. Zelfs met andere Nederlandse studenten communiceren we in ASL. We zijn er echt helemaal aan gewend.

Natuurlijk leren we ook de Amerikaanse cultuur kennen. We zijn naar een echte *football game* geweest. Net of je in een Amerikaanse film zit, met een groot publiek, heel competitieve

spelers en *cheerleaders* die langs de kant staan te juichen. Grappig om te zien. Op de campus kun je veel sporten doen zoals voetbal, squash, tennis, zwemmen en fitness. Vrijdags gaan we squashen. En heel vaak fitnessen.

Soms doen we leuke dingen met de internationale studenten, zoals uit eten of Washington verkennen. Het is altijd gezellig en we leren veel verschillende culturen kennen, heel leuk! Er zijn veel studenten uit Saoedi-Arabië of Azië en maar weinig Europeanen! Het zou geweldig zijn als meer dove jongeren uit Nederland dit konden ervaren.'

Caroline Smits, Dora Wilterdink, Eugenie Kortenhorst, Erna Klok, Johan Wilterdink en Mariën Hannink. Foto's: Caroline Smits en Dora Wilterdink.

Zie ook www.gallaudet.edu

SMARTPHONES: IDEAAAL VOOR DOVEN EN SLECHTHORENDEN

Mobiele telefonie biedt allerlei mogelijkheden voor doven om te kunnen communiceren. Sms'en is al jaren een goede mogelijkheid om via tekst een bericht door te geven. Een sms versturen kan met elk simpel mobiel, met abonnement of prepaid simkaart. Internet is daar niet voor nodig.

Een geavanceerdere telefoon, met internet, ook wel Smartphone genoemd, heeft veel meer mogelijkheden. Allerelei Apps kunnen worden gedownload. Met WhatsApp kun je gratis berichtjes versturen naar mensen die ook WhatsApp gebruiken.

Ook kun je groepen vormen en elkaar berichtjes, filmpjes en foto's sturen. WhatsApp is beschikbaar voor Android, iPhone, Blackberry, Windows en Nokiatelefoons. Net als bij een sms word je gewaarschuwd via een trilsignaal als er een bericht binnenkomt.

Zowel bij WhatsApp als bij sms'en kan het even duren voordat er antwoord komt. De persoon naar wie je een bericht stuurt moet wel zijn mobiel aan hebben staan en reageren op het bericht.

Andere interessante Apps voor de mobiele telefoon zijn Skype,

Tango, Google talk, ooVoo of Fring. Je hebt dan wel een mobiele telefoon nodig met een internetabonnement (of toegang tot Wifi) en een mobiel met een camera aan de voorkant (front face camera). Met deze Apps kun je beeldbellen van mobiel naar mobiel, maar ook van computer (of tablet) naar mobiel en vice versa. Bij de meeste programma's kun je kiezen voor beeld met of zonder geluid. Het is mogelijk om via Skype, Tango, Google talk, ooVoo of Fring te bellen zodra iemand in je contactlijst staat. Voor meer informatie zie de in het kader genoemde websites.

Voor de iPhone kun je via Facetime beeldbellen naar een andere iPhone, een iPod of iPad. Facetime is dus beperkt tot gebruikers van Apple-producten.

Mobiele teksttelefonie

In mei dit jaar is AnnieS helaas gestopt met haar aanbod van mobiele teksttelefonie. Naast het aanbod van mobiele teksttelefonie was AnnieS ook bezig om mobiel beeldbellen te promoten. Door problemen met de financiering, moest AnnieS stoppen met haar activiteiten. De overheid vond het belangrijk om doven en slechthorenden toch toegang te blijven geven tot telefoondiensten (zoals 112 en Teleplus). Ze hebben voor het Zweedse bedrijf nWise gekozen om dit mogelijk te maken. Dit bedrijf heeft al veel ervaring met telefonie via beeld, geluid en tekst, ook wel Total Conversation (TC) genoemd.

Met behulp van een financiële bijdrage van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is de Nederlandse Berengroep

in samenwerking met nWise de aanbieder van innovatieve telecomoplossingen voor doven en slechthorenden.

Onder de naam Signcall wordt software aangeboden om te kunnen telefoneren via beeld, tekst en geluid. Signcall biedt verschillende soorten abonnementen aan. Voor vijf euro per maand is er een Signcall-abonnement voor een Android smartphone met camera aan de voorkant en dan is te bellen via beeld, geluid en tekst met andere Signcall-gebruikers en met vaste teksttelefoons. Naast het

Signcall-abonnement is er natuurlijk ook een internetabonnement nodig.

Het belangrijke verschil met de eerder genoemde beeldbelmogelijkheden is dat je via Signcall met je mobiel kunt bellen naar 112. Het alarmnummer 0800-8112 is gratis te bereiken met een teksttelefoon of een mobiele telefoon met een Signcall-abonnement; door een bericht in te typen kan het noodbericht doorgegeven worden aan de alarmcentrale. Dit bericht wordt over de telefoonlijn naar de alarmcentrale verzonden. Daar leest de medewerker van de meldkamer de melding op zijn beeldscherm.

Door te bellen met de KPN-bemiddelingsdienst Teleplus is het mogelijk te telefoneren

Websites met informatie over beeldbellen en telefoneren via beeld/geluid/tekst:

www.tango.me

www.ooVoo.com

www.skype.com/intl/nl/get-skype/on-your-mobile

www.fring.com

www.apple.com/nl/mac/facetime

www.signcall.nl

naar elke telefoon. De bemiddelingsdienst kan tekst omzetten in spraak en vice versa. Met een Signcall-abonnement kan een dove dus telefoneren met elk telefoonnummer.

Het is ook mogelijk om een Signcall-abonnement te nemen voor de computer: de computer is dan te gebruiken als teksttelefoon. Meer informatie over Signcall is te vinden op: www.signcall.nl

Mensen die eerder via AnnieS een Blackberry hebben ontvangen, kunnen die voor het eind van het jaar omruilen voor aan Samsung Galaxy Advanced S. Voor informatie hierover zie de website van Signcall.

Karla van der Hoek

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: (tekst)tel: 030 - 290 0360 info@fodok.nl Zie ook www.fodok.nl

GEBARENCURSUSSEN VOOR OUDERS OF FAMILIELEDEN VAN DOVE KINDEREN

Is het alweer even geleden dat je gebarenlessen hebt gehad en wil je je gebaarvaardigheid weer op peil brengen? Het Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies van de Hogeschool Utrecht biedt belangstellende ouders en familieleden de mogelijkheid om cursussen NGT of NmG te volgen. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden.

1. Je kan aansluiten bij een studentgroep en volgt dan het rooster van deze groep. 2. Je kan deelnemen aan een nieuw te vormen groep. Wil je meer informatie? Heb je vragen? Neem dan contact op met Inge Doorn: inge@fodok.nl

HOE TOEGANKELIJK IS HET HOGER ONDERWIJS EIGENLIJK?

De Utrechtse School voor Journalistiek weigerde Lisa Hinderks, omdat ze als dove student aan een aantal vakken niet zou kunnen meedoen en aanpassingen te duur zouden zijn. Ze zou wel mogen starten, maar zou niet aan alle exameneisen kunnen voldoen, aldus de examencommissie. De angst voor een slechte pers over exameneisen en studieresultaten zit er bij de hogescholen kennelijk goed in. Er was veel aandacht op Facebook en in de media, maar Lisa voelde zich al zo niet welkom, dat ze besloot te starten met een lerarenopleiding Nederlands, om zo journalist te worden. Niettemin laat dit nare incident ons zien dat veel mensen onbekend zijn met doofheid en dat te makkelijk voorbijgegaan wordt aan officiële instanties voor studenten met een beperking, zoals instellingsdecanen, expertisecentrum Handicap & Studie, Doof Studeren Netwerk en de Commissie Gelijke Behandeling. De FODOK zoekt naar manieren om informatie hierover beter toegankelijk te maken voor alle partijen. Voor vragen of tips, mail naar: info@fodok.nl.

EN HOE GOED IS GEBARENTAAL?

Ter gelegenheid van de promotie van Karin Wiefferink op 13 september verspreidde de Universiteit Leiden een persbericht met de opvallende kop 'Gebarentaal vertraagt taalont-

wikkeling van kinderen met CI'. Dit bericht werd enthousiast opgepikt door diverse media. De FODOK heeft er bij de promovenda en de NSDSK op aangedrongen het bericht te nuanceren en te rectificeren, maar dat is helaas niet gebeurd. Wiefferink vergeleek voor een deel van haar promotieonderzoek - dat al in 2008 gepubliceerd is en waarop ook toen kritiek en nuancering kwam - de taalontwikkeling van 15 Vlaamse kinderen met die van zeven Nederlandse kinderen. De 'eentalige' Vlaamse kinderen hadden één of twee cochleair implantaten; de Nederlandse kinderen met een CI groeiden op in een tweetalige omgeving van zowel gesproken taal als gebarentaal. De onderzoekspzets was van meet af aan te discutabel om er grote conclusies aan te verbinden. Het verschil in taalaanbod tussen beide groepen was allereerst niet heel groot: de Vlaamse kinderen kregen naast gesproken taal ook soms gebaren aangeboden en het gebarentaalaanbod aan de Nederlandse kinderen was niet altijd optimaal. Wel bestonden er veel andere verschillen tussen beide onderzoeksgroepen ten aanzien van gehoordrempel, tijdstip van implantatie en mate van begeleiding. Voorts droeg het merendeel van de Vlaamse kinderen naast het CI een tweede CI of een gehoorapparaat, terwijl alle Nederlandse kinderen alleen één CI hadden. Genoemde beperkingen staan vermeld in de onderzoeksrapportage, maar zijn door de verspreiders van genoemd persbericht gemakshalve weggelaten: heel jammer, maar ook kwalijk.

VERHAAL HALEN BIJ DOVEN

Op 22 november werd bij De Gelderhorst (Landelijk centrum oudere doven) het boek *Verhaal halen bij doven - een geschiedenis* gepresenteerd. Peter van Veen beschrijft hierin levensverhalen van doven. Het boek wordt uitgegeven door Van Tricht *uitgeverij*. Het is daar te bestellen en het kost € 22,50. www.vantricht.nl

SCHOOLREISJE? NEEM EEN TOLK MEE!

Er was en is veel onduidelijkheid over tolken tijdens schoolreisjes. Inmiddels is afgesproken dat je 8 uur per dag recht hebt op een tolk. De helft daarvan wordt door het UWV betaald (onderwijsuren), de andere helft door Menzis (leefuren). Dovenschap en FODOK hebben er bij UWV en Menzis op aangedrongen hierover beter te communiceren met de tolkgebruikers.

OORZAKEN: ADVIES OVER HOORHULPMIDDELEN

Op 12 oktober opende GGMD OORzaken haar deuren, een centrum voor informatie en advies over hulpmiddelen voor doven en slechthorenden. GGMD heeft geen commercieel belang bij de verkoop van hulpmiddelen. Cliënten zijn dan ook verzekerd van een onafhankelijk advies, aldus GGMD. Voor de verkoop van hulpmiddelen wordt doorverwezen naar de leverancier. Afspraak maken: OORzaken@ggmd.nl, tel: 0800-3374667, locatieadres: Büchnerweg 3 te Gouda.

TOG (TEGEMOETKOMING OUDERS VAN THUISWONENDE GEHANDICAPTE KINDEREN)

De afgelopen maanden waren er problemen met de TOG (Tegemoetkoming ouders van thuiswonende gehandicapte kinderen). Omdat er voor de behandeling bij een instelling voor zintuiglijk gehandicapten geen indicatiebesluit meer nodig was, liepen veel ouders van dove kinderen hun TOG mis en dat ging om veel geld. Het ministerie van SZW heeft in overleg met aanbieders en FODOK en FOSS de regeling voor de TOG voor deze kinderen aangepast. In plaats van een indicatiebesluit mag een vrije vorm van bewijs door de aanbieder aangedragen worden. Bij de aanbieders in de zintuiglijk gehandicaptensector (NSDSK, Auris, Kentalis, Adelante, Pento, Stichting Gezinsbegeleiding Zuid Oost Nederland, Visio en Bartiméus) is een standaardverklaring beschikbaar, die nu gebruikt mag worden. Deze regeling is met terugwerkende kracht geldig vanaf 18 april 2011. En dat is goed nieuws!

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI Nummer 7
Redactieadres:
FODOK - Postbus 354, 3990 GD Houten, onder vermelding van FODOKFORUM (tekst)tel: 030 - 290 0360
fax: 030 - 290 0380
info@fodok.nl | www.fodok.nl
Bankrekening: ABN AMRO 42.94.74.857
t.n.v. FODOK te Nieuw-Vennep.

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink, Henk Prevaes, Map van der Wilden.

Vormgeving en opmaak Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Fotografie Wij bedanken iedereen die foto's beschikbaar heeft gesteld.

Aan dit nummer werkten ook mee

Martin van de Beek, Jeroen Berkhout, Samira el Boujoufi, Margot Bouwens, Corien Brokking, Dick de Bruijn, Gerda Egtberts, Gera Elferink, Karla van der Hoek, Dennis Hoogeveen, Tonny van Kleinwee, Erna Klok, Eugenie Kortenhorst, Leo en Mieke van Leeuwen, Caroline Smits, Ton en Manon (ouders van Rutger), Judith Vogels, Roos Wattel, Onno Weusthof, Dora en Johan Wilterdink.

Druk Koninklijke van Gorcum BV

FODOKFORUM nr 8 verschijnt in het voorjaar van 2013. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

FOTOFOCUS

GOEDE INITIATIEVEN

FOTO'S GEZOCHT

Beelden zeggen vaak meer dan woorden of gebaren. Dat geldt ook voor het werk van de FODOK. Help ons daarom een verzameling mooie foto's op te bouwen. Foto's van je kind op school, thuis, op vakantie, op de sportclub, een speciaal moment. Je kind alleen, of juist samen met anderen. Je kunt die foto's onder vermelding van naam en bijschrift mailen naar inge@fodok.nl.

SUIKEROPA EN -OMA

Onze dove kleindochter Lotte komt vaak een dagje bij ons op de boerderij. Dan helpt ze mee de kalfjes en kippen te verzorgen en speelt met de hond en de poezen. Lotte rijdt ook graag rondjes op de skelter en mag soms met opa mee op de tractor.

Onlangs waren we 40 jaar getrouwd en hebben toen als cadeautip aangegeven een gift voor FODOK. Het resultaat was fantastisch, namelijk € 1500. Misschien een tip voor andere opa's en oma's ?

Leo en Mieke van Leeuwen

Opa's en oma's zijn belangrijk in het leven van kinderen en kleinkinderen. FODOKFORUM is voor een interview in het volgende nummer op zoek naar opa's en oma's. Interesse? Bel of mail ons, inge@fodok.nl